4. Дружченко Т. П. Теорії міжкультурної комунікації як підґрунтя компетентнісного підходу до освіти / Т. П. Дружченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 14 (273). – Ч. ІІ. – 2013. – С. 112-116.
5. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
6. Жиденко Т. Методика формування лінгвосоціокультурної компетентності / Т. Жиденко, А. Маменко // Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Дослідження та впровадження в навчальний процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом», 17 квітня 2015 року, Одеський національний університет імені І.І.Мечникова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : lingvo.onu.edu.ua
7. Кононенко В. Українська лінгвокультурологія [Текст] / В. Кононенко : навчальний посібник. – К. : Вища школа, 2008. – 327 с.
8. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навчальний посібник / Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
9. Соломаха А. В. Теоретичні засади формування лінгвокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов / А. В. Соломаха // Наукові праці ДонНТУ. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. – 2012. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : vuzlib.com.ua
10. Щербакова І. А. Кіно в навчанні іноземним мовам / І. А. Щербакова. – Мн. : Вишейшая школа, 1984. – 93 с.
11. Щукин А. Н. Методика использования аудиовизуальных средств / А. Н. Щукин. – М. : Русский язык, 1981. – 129 с.
12. Stemplesky S. Video in Action / Susan Stemplesky, Barry Tomalin. – NY, London, Toronto : Prentice Hall, 1990. – 173 p.

УДК 811. 111.'255.4

І. В. Каширіна,
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА КОНЦЕПЦІЯ С. КАРАВАНСЬКОГО У СВІТЛІ ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглядається перекладацька концепція С. Караванського у світлі постколоніальних досліджень. Висвітлено багатогранність антиколоніального дискурсу С. Караванського. Автор статті висловлює критичні міркування щодо постколоніальних досліджень як інтерпретаційної стратегії. Аналіз демонструє помітний антиколоніальний зсув у розумінні призначення українського художнього перекладу другої половини двадцятого століття, водночас пунктирно окреслюючи всеукраїнський антиколоніальний дискурс та його індивідуальне втілення у творчості С. Караванського.

Ключові слова: *перекладацька концепція, постколоніальні студії, антиколоніальний дискурс, русифікація, колоніалізм, лінгвоцид, поетичний переклад.*

THE CONCEPTUAL FRAMEWORK OF THE TRANSLATION PRINCIPLES BY S. KARAVANSKY: POSTCOLONIAL VIEW

The article pays tribute to the creative legacy of a Ukrainian translator, Language Studies Scholar and lexicographer Svyatoslav Karavansky. His work is viewed in the context of his characteristic innovative approach to literary translation.

The article is focused on the analysis of the conceptual framework of the translation principles by S. Karavansky as the constituent part of the translation method. The conceptual framework of the translation principles by S. Karavansky is viewed in the context of postcolonial studies. The article discusses the multifaceted nature of Karavansky's anticolonial discourse that was represented by the creative activities in the field of literary translation, language studies, and lexicography.

The author of the article argues that under modern paradigm postcolonial studies is an obvious interpreting strategy sufficient enough to say its word about the common patterns of the translation method of S. Karavansky. The analysis reveals the visible anticolonial shift in understanding the main task of the Ukrainian literary translation in the second half of the twentieth century, while providing elements of comparison of the pan-Ukrainian anticolonial discourse and its individual characteristic features, the latter produced by creative activity of S. Karavansky.

Key words: *conceptual framework of translation principles, postcolonial studies, anticolonial discourse, Rusification, colonialism, lingvotsid, poetry translation.*

ПЕРЕВОДЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ С. КАРАВАНСКОГО В СВЕТЕ ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В статье рассматривается переводческая концепция С. Караванского в свете постколониальных исследований. Статья характеризует многогранность антиколониального дискурса С. Караванского, который представлен творчеством переводчика в сфере художественного перевода, языкознания и лексикографии. Автор критически оценивает постколониализм как интерпретационную стратегию. Анализ демонстрирует заметный антиколониальный уклон в понимании главной задачи украинского художественного перевода второй половины двадцатого века, одновременно контурно характеризуя всеукраинский антиколониальный дискурс и его индивидуальное воплощение в творчестве С. Караванского.

Ключевые слова: *переводческая концепция, постколониальные исследования, антиколониальный дискурс, русификация, колониализм, лингвоцид, поэтический перевод.*

Постановка проблеми. В лоні сучасної наукової парадигми, думається, вже існує нагальна потреба переосмислення перекладацької діяльності такого репрезентативного з точки зору постколоніальних досліджень у перекладі, як С. Караванський, вписавши його в ширший просторово-часовий контекст.

Актуальність проблеми. Досвід звернення до вивчення перекладацької спадщини С. Караванського є тим більш актуальним з огляду на сучасні соціально-історичні умови існування української мови і літератури.

Зв'язок статті з важливими науковими та практичними завданнями. Наука про переклад не може існувати без свого коріння, яким є історія перекладознавчої думки в Україні. Провідні вчені у галузі перекладознавства неодноразово звертали увагу наукової спільноти на своєчасність таких досліджень [6, с. 9; 19, с. 146]. В цьому аспекті важливим видається постколоніальний ракурс вивчення перекладацької концепції С. Караванського, перекладача, мовознавця і публіциста, який за право вільно говорити «солов'їною-калиновою» заплатив тридцять одним роком поневірянь по сталінських таборах суворого режиму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В царині перекладознастава постколоніалізм як явище, що докорінно змінює стратегії відтворення оригіналу, докладно представлено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених М. Іваницької [7], Л. Коломієць [9; 10; 11; 12], М. Лановик [14], Г. Бгабга [1], Е. Гентцлера [24]. Дослідженнями в лоні постколоніальних

© І. В. Каширіна, 2015

студій займаються такі літературознавці, як Т. Гундорова [3], Н. Зборовська [5], П. Іванишин [8], І. Лімборський [15], Л. Масенко [16], О. Юрчук [21], розглядаючи вплив постколоніалізму на становище і розвиток літературних полісистем.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Наразі постколоніалізм визнано інтерпретаційною стратегією, яку в цьому дослідженні пропонується залучити до розгляду перекладацької концепції С. Караванського, що оприлюднює себе у загальноукраїнському антиколоніальному дискурсі.

Новизну дослідження визначає характер дослідження та застосованого інтерпретаційного інструментарію, адже, за висловом М. Стріхи, «досі не зроблено спроби поглянути на історію українського художнього перекладу під кутом постколоніальних методик, які протягом останніх десятиліть набули у світі широкого розповсюдження» [18, с. 21].

Загальнонаукове значення дослідження. Представлений матеріал сприятиме заповненню лакун в багатоаспектному аналізі історії українського перекладу в світлі постколоніальних досліджень.

Викладення основного матеріалу. В українській гуманітаристиці постколоніалізм одразу заявив про себе як про полівекторний дискурс. Зокрема, вирізняють ідеологічний, культурний, науковий, літературний вектори [21; 15]. Виділення ідеологічного вектору спонукає до розгляду поняття «антиколоніальний дискурс» крізь призму концепції І. Шевченко та П. Серио, які уводять, відповідно, соціокультурний контекст та ідеологічний підтекст як складові дискурсу [20; 23]. Переклад за умов колоніального існування країни стає каналом зв'язку і, власне, рушієм, що сприяє переміщенню «дефектних» літератур (термін І. Івен-Зогара) з маргінесів світової літературної полісистеми ближче до центру. Так своєрідно у колоніальному перекладі втілено концепцію вільної гри структурних елементів тексту та текстуальних значень (Ж. Дерріда), що позначає перехід від «зцентрованих» до «децентрованих» дискурсів (термін М. Зубрицької).

Антиколоніальний дискурс С.Караванський вибудовує доволі радикально. Його перекладацьку концепцію маніфестовано, передусім, у доборі творів для перекладу. З цим пов'язано питання особливого характеру підтексту, що його закладали перекладені твори в часи радянського, а насправді – антирадянського (термін М. Стріхи) перекладу.

М. Лановик зазначає, що у світлі постколоніалізму явище підтексту в мистецтві безпосередньо пов'язане з проблемою збереження національної ідентичності [14, с. 134]. Однак, тему далеко не вичерпано, і «донедавна в перекладознавстві практично не розглядалося питання про історичність перекладу в плані наявності в ньому історично зумовленої моделі колоніального світогляду, певні риси якої простежуються і в українському художньому перекладі XX ст., який має виразний ідеологічний підтекст», вказує Л. Коломієць [9, с. 23]. Певним чином зауваги вчених ілюструє перекладацька концепція С. Караванського.

Торкнемося обставин, за яких розпочалася перекладацька праця майстра красного письменства: 1956 року, за часів хрущовської відлиги, у лагпункті на станції Андзьоба зустрілися палкі українофіли С. Караванський та Р. Доценко, що й за ґратами прагнули продовжувати перекладацьку та мовознавчу діяльність. «Мандруючи неозорими просторами країни ҐУЛАҐів, Ростислав Доценко перевозить за собою книжки з обірваними палітурками (задля зменшення ваги), словники, дрібно списані зшитки», згадує Микола Білорус [2, с. 8].

Зазнайомившись з С. Караванським, Доценко пропонує останньому взятися до перекладацтва і попервах навіть допомагає із складанням підрядників. С.Караванський погодився, як він сам пояснює у листі до автора цієї статті, з наступних міркувань: «Річ у тім, що в українському перекладацтві мала місце потреба відійти від тодішньої безправної дійсності і в перекладах з іноземних класиків знаходити можливість критикувати й засуджувати сучасну перекладачам диктаторську очевидь. І це додавало охоти перекладачам. Я залюбки взявся за перекладацтво в таборі, бо твори англійських класиків мали свій антирежимний для диктаторського ССР присмак. Так, мій переклад 66 сонета Шекспіра аж ніяк не можна було опублікувати. І в совєтській Україні його й не опубліковано, хоч це був шедевр Шекспіра, а відзначаючи дати поетів, першим ділом треба вказувати на їхні шедеври. Але шедевр Шекспіра був не до смаку московській грі-без-правил. Ніби КҐБісти розуміли, що, перекладаючи Шекспіра, я мав на увазі саме їх».

Так з'явилася низка перекладів. Першим перекладено знаменитий вірш Р. Кіплінга «If». Назву С. Караванський відтворив як «Коли», хоча усі інші переклади колоніального радянського періоду здійснено під назвою «Синові». Прикметно, що ця поезія репрезентує так званий «невольничий переклад» не тільки С. Караванського, а й В. Стуса. Цікаво, що політичні в'язні зустрічалися й спілкувалися за ґратами, й саме Василя Стуса згадує С.вятослав Йосипович Караванський, перебуваючи в еґзилі, коли розповідає американцям про незламний дух українського народу.

До перекладу з Кіплінга додалися поезії Дж. Байрона, В. Шекспіра, П. Шеллі, Ч. Маккея…

Перекладацька концепція С. Караванського знаходить подальший розвиток у розумінні функціонального призначення антитоталітарної форми наратії не тільки в аспекті вибору оригіналів, а й у створенні особливої поетичної мови перекладів. Безсумнівна приналежність митця слова до автентично-народної «другої традиції» (термін Л. Коломієць) утверджувалась через ускладнене зовнішніми факторами відродження української мови, повернення мові власне творчих потенцій, деформованих лінгвоцидом.

Тлумач є «сильною мовною особистістю», і в такій якості характеризується не виключно особистісним, а й соціальним вибором мовних засобів [13, с. 24; 17, с. 1; 25, с. 160], що особливо актуальне в умовах антиколоніальних змагань в Україні.

Втілюючи свою мовоцентричну перекладацьку концепцію, С. Караванський застосовує у поєднанні методи реконструкції та мовної археології, що дозволяє «витягати на світ Божий словесні форми, поховані під шарами накинутої лексики», пояснює в своїх листах перекладач.

В контексті спрямованості до підтексту можна розглядати перекладацьке метапоетичне письмо як зворотній рух до первинної сугестивності поетичної мови першотвору, як це пропонує Л. Коломієць [9, с. 3]. В параметрах постколоніальної теорії перекладу такий рух, згідно перекладацької концепції С. Караванського, позначено вертанням до пракоренів скаліченої лінгвоцидом мови, що ірадіює виведені за рамки вжитку призабуті смисли.

Таку поетичну мову перекладу В. Коптілов називає «живим словом перекладу». На думку вченого, «середньоарифметичний «рівень читабельности»» протиставлено творчому відтворенню образності оригіналу, коли знаходить тлумач «лексику, яка б сполучалась із інтонацією, як слова пісні сполучено з мелодією». Майстерність перекладача народжується «від загостреного відчуття рідної мови у всіх її стильових особливостях та виражальних потенціях» [22, с. 150 – 151].

Радянський режим суворо карав вільнодумців, які повертали мові перекладу її живе звучання. Уніфікований стиль перекладу (термін Л. Коломієць) свідомо ламали Г. Кочур, М. Лукаш, Б. Тен, І. Світличний, В. Стус, тощо. Слово в національній одежині виходило й з-під пера С. Караванського.

Ґрунтовний принцип перекладацької концепції Святослава Йосиповича Караванського – живомовність. Реалізація цього принципу задля повернення втраченого маєстату рідного слова передбачала створення словників, де було б максимально акумульовано автентично-народний потенціал рідної мови.

Словникарство, на жаль, не мало офіційної підтримки в часи тоталітарної епохи [4, с. 31], і саме тим пояснюється той факт, що більшість українських перекладачів були змушені займатися цією діяльністю майже підпільно. Перебуваючи за колючим дротом у сибірських таборах, 1954 року С. Караванський починає кропітку працю, яка полягає у збиранні рим української мови. Через несприятливі обставини 60 000 мовних перлин залишалися недоступними шанувальникам краси рідного слова, до того моменту, коли на теренах незалежної України з'явився «Словник рим української мови». Унікальність та цінність праці Караванського-лексикографа полягає в тому, що всі ці тисячі римованих пар автор склав власноруч, по-суті, творив мову своїх оригінальних поезій та перекладів.

Про це С. Караванський розповідає у листі від 24 січня 2015 року, який адресовано автору цієї статті: «Я починав переклад із структури вірша. Тоді починалась робота із словником рим. Тут доводилось перебрати десятки, а то й сотні можливих варіянтів. Варіянти виписувались на папері, прочитувались і переоблялись. Цей процес був часожерний. Деякі переклади окремих віршів – а надто сонетів – забирали до місяця часу. Доводилось шукати й винаходити, або запозичувати з оригіналу вирази-ідіоми, які в нашій мові не існували, потрібна була свого роду сміливість вжити свій оригінальний вислів або запозичити з оригіналу й увести в наш мовний вжиток.

Наведу приклад. У перекладі вірша «Коли» є рядок «І холодно, як зрадницькі привіти». Виразів **зрадницький привіт (тут і далі – виділено С. Караванським)**, **зрадницькі привіти** в українській прозовій чи поетичній мові не здибано. Я сьогодні не можу сказати, чи я запозичив цей вираз у Кіплінґа, чи сам змайстрував, бо я не маю англійського оригіналу вірша «Коли». Цей вислів потрібен був мені, бо він римувався із словом «снити» в рядку «Коли ти можеш думати і снити...».

І це словник рим підказав мені, що пара **зрадницькі привіти** – це те, що треба вжити в цьому рядку. І я вжив білого крука в українській мові. І він, можливо, тому, що римується з потрібним рядком, сприймається, як цілком український».

Таке безпосереднє поєднання перекладацької та лексикографічної праці є унікальним в історії українського художнього (віршового) перекладу зокрема й в тому, як (в умовах сталінських таборів) розгорталася перекладацька праця: не від тексту оригіналу до тексту перекладу із принагідним залученням лексикографічних джерел, а від упорядкованої, систематизованої за певними принципами мови словника, твореного власноруч перекладачем, до живої мовної тканини перекладу.

Практична реалізація мовоцентричної перекладацької концепції С. Караванського в антиколоніальному дискурсі пізніше виходить за межі суто перекладацького письма й втілюється у наступних наративних формах: як відкритий протест в численних зверненнях до представників офіційної влади; через безпосереднє формулювання своєї настанови в серії статей і ряді книг («До зір крізь терня, або хочу бути редактором» (2008), «Листи до Героя пера – Марії Матіос» (2013), «Секрети української мови, або боротьба за національне «Я»» (2009)). Визначний антиколоніальний супротив відчувається в кожному ліричному рядку поетичних циклів С.Караванського: «Сутичка з тайфуном» (1980), «Моє ремесло» (1981), «Ярина з городу Хоми Черешні» (1981). Симбіозом поетичного доробку та мовознавчої розвідки постає цикл «Війна словес, або кожен Івась має свій лас», де майстерно протиставлено штамповані українські вирази радянських часів та питомо-народні форми (1981). Не можна обійти увагою лексикографічну працю С.Караванського: «Практичний словник синонімів української мови» (2012) пережив декілька перевидань, «Російсько-український словник складної лексики» (1998) навчає тонкощам відтворення російськомовної лексики, а «Словник рим української мови» (2004) є, по-суті, тонким інструментом, апробованим у його перекладацькому методі.

Головні висновки. В українському антиколоніальному дискурсі окреслюється тип наратії, позначений використанням питомо національних мовних форм. Прикметним у русі до первинної суґґестивності поетичної мови першотвору є пошук та накопичення таких автентично-народних мовних форм у лексикографічних джерелах, створених власноруч майстром красного письменства С. Караванським на цілком оригінальному матеріалі. У такий спосіб перекладач не тільки окреслив вектор власних перекладацьких пошуків, а також створив прецедент формування власне в лоні перекладацько-критичної думки тих скрижалів, які на сьогодні і сформували обличчя сучасного українського віршового перекладу.

Перспективи використання результатів дослідження. Отримані результати дослідження можуть слугувати підґрунтям подальшого дослідження новаторства індивідуального стилю С. Караванського.

Література:

1. Бгабга Г. Націєрозповідність / Гомі Бгабга // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / М. Зубрицька [ред.]. – Львів : Літопис, 1996. – С. 559–562.

2. Білорус М. Ростислав Доценко – доробок за п'ятдесят літ в українському літературному процесі : вступна стаття / Р. І. Доценко // Критика. Літературознавство. Вибране / передмова та упорядкування Миколи Білоруса. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 592 с. – С. 7–28.

3. Гундорова Т. Посттоталітарна пам'ять : виправдати чи виправити? / Тамара Гундорова // Критика. – 2008. – Ч. 12 (134). – С. 22–24

4. Доценко Р. Критика. Літературознавство. Вибране / передмова та упорядкування Миколи Білоруса. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 592 с.

5. Зборовська Н. Код української літератури : проект психоісторії новітньої української літератури / Ніла Зборовська. – К. : Академвидав, 2003. – 392 с.

6. Зорівчак Р. Художній переклад в Україні і буття нації // Записки перекладацької майстерні. 2000 – 2001. – Львів : Видавництво Львівського національного університету, 2001. – С. 9–17.

7. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах / Марія Іваницька. – Чернівці : Книги – XXI, 2015. – 604 с.

8. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко / Петро Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 389 с.

9. Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу / Л.В. Коломієць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. – 522 с.

10. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари : актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу : навчальний посібник / Л.В. Коломієць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – 527 с.

11. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари : методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця XIX до початку XXI століття (на матеріалі перекладів англомовної поезії та поетичної драми) : навчальний посібник / Л. В. Коломієць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – 495 с.

12. Коломієць Л. Український художній переклад та перекладачі 1920-30-х років : матеріали до курсу «Історія перекладу» : навчальний посібник / Л. В. Коломієць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – 559 с.

13. Космеда Т. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу / Т. А. Космеда. – Дрогобич : Коло. – 2012. – 372 с.

14. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу : літературознавчі проекції / М. Лановик. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.

15. Лімборський І. Світова література і глобалізація / І. В. Лімборський. – Черкаси : Брама-Україна, 2011. – 192 с.
16. Масенко Л. Мова і суспільство : Постколоніальний вимір / Л. Т. Масенко. – К. : ВД «КМ Академія» ; Всеукр. т-во «Просвіта» ім.. Тараса Шевченка, 2004. – 163 с.
17. Радчук О. Відображення поетичного світобачення Роберта Бернза в українських перекладах : автореф. дис. … канд. філол. наук : спец. 10.02.16 перекладознавство / Радчук Олена Віталіївна. – Київ : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2012. – 20 с.
18. Стріха М. Український художній переклад : між літературою і націєтворенням / М. Стріха. – К. : Факт – Наш час, 2006. – 344 с.
19. Чередниченко О. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
20. Шевченко І. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / І. С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків : Константа, 2005. – С. 105–117.
21. Юрчук О. У тіні імперії : Українська література у світлі постколоніальної теорії / Олена Юрчук. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 224 с.
22. Коптилов В. Живое слово перевода / В. Коптилов // Ежемесячный литературно-художественный и общественно-политический журнал «Радуга». – К. : Изд-во «Радянський письменник», 1982. – № 11. – С. 150–155.
23. Серио П. Как читают тексты во Франции / П. Серио // Квадратура смысла : Французская школа анализа дискурса. – М. : Прогресс, 1999. – С. 12–53.
24. Gentzler E. Contemporary Translation Theories / Edwin Gentzler. – Clevedon – Buffalo – Toronto – Sydney : Multilingual Matters LTD, 2001. – 232 p.
25. Robinson D. Becoming a Translator : An Introduction to the Theory and Practice of Translation / Douglas Robinson. – London – New York : Routledge Taylor and Francis Group, 2006. – 301 p.

УДК 811.13’366.58

І. С. Кірковська,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

КОГНІТИВНІ МОДЕЛІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЧАСУ В СУЧАСНИХ РОМАНСЬКИХ МОВАХ

У статті розглядаються останні результати усвідомлення властивостей онтологічної категорії часу у сучасних романських мовах. В рамках запропонованої розвідки зазначається, що реалізація темпоральної категорії часу в сучасних романських мовах виражається не тільки в стереотипному сприйнятті двоплановості, а й в плані когнітивістики. Проектується когнітивна модель граматичного часу в сучасних романських мовах, описуються процеси сприйняття, мислення та представлення знань.

Ключові слова: *онтологічний час, картина світу, спіралеподібна векторність, когнітивне моделювання, граматичний час, концепт ЧАС, інтегративна когнітивна модель.*

COGNITIVEMODELSOF TIME PRESENTATION IN THE MODERN ROMANCE LANGUAGES

The article aims to study the cognitive model of the TENSE concept in the the modern Romance languages. The main task performed in the research is the analysis of the TENSE concept as a mental construct. Moreover, the article substantiates the ontological and socially unitized levels of the TENSE concept in the modern Romance languages.

The TENSE category possesses the elements of subjectivism and psychologism. Thus, the demonstrational level of subjectivism is different in various languages. Such individual psychological perception of events influences not only the evaluation of their duration, but also the present tense diapason.It indicates the borders between present and future as well as present and past. Considering the cognitive modelling of grammatical tense presentation in the modern Romance languages, we can claim that the multidimensional space-time corresponds to the grammatical tense. It cannot be divided into past, present and future and cannot simply coincide with the borders of general chronological time. Present, past and future exist in the consciousness as a complex cluster, as perceptual-semantic frames of time perception, which are inexorably associated with each other. Integrative cognitive model of TENSE concept is based on the integrative approach of tense concept explanation. It means not only the banding of different views, but also the adaptation of new linguo-cognitive methods of traditional analysis. The aim of this banding lies in the elaboration of a new linguistic paradigm where there is a new view on the concept: the explanation of cooperation between speech and thinking, knowledge about the world and its verbal implementation.

Key words: *ontological tense, worldview, heliciform vectorness, cognitive modelling, grammatical tense, TENSE concept, integrative cognitive model.*

КОГНИТИВНЫЕ МОДЕЛИ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ВРЕМЕНИ В СОВРЕМЕННЫХ РОМАНСКИХ ЯЗЫКАХ

В статье рассматриваются последние результаты осознания свойств онтологической категории времени в современных романских языках. В рамках предложенного исследования отмечается, что реализация темпоральной категории времени в современном французском языке выражается не только в стереотипном восприятии двуплановости, а и в плане когнитивистики. Проектируется когнитивная модель грамматического времени в современных романских языках, описываются процессы восприятия, мышления и представления знаний.

Ключевые слова: *онтологическое время, картина мира, спиралевидная векторность, когнитивное моделирование, грамматическое время, концепт ВРЕМЯ, интегративная когнитивная модель.*

Актуальність даної теми зумовлена загальною спрямованістю лінгвістичних досліджень на виявлення ментального підґрунтя процесів, які відбуваються в мові та мовленні. **Метою** даної статті є аналіз когнітивної моделі концепту ЧАС у сучасних романських мовах. Основними завданнями, які вирішуються в рамках запропонованої наукової розвідки є:

– розгляд побудови категорії часу в сучасних романських мовах;
– аналіз поняття ЧАС як ментального конструкту;
– обґрунтування виділення онтологічного та соціально-уніфікованого рівнів концепту ЧАС;
– розгляд існуючих когнітивних моделей поняття ЧАС.

Опозиція часових форм з точковим і лінійним поданням події у романських мовах виражена в часах плану минулого протиставленням простого минулого (складного минулого) і імперфекта. Саме дане протиставлення використовується для вираження видових значень цілісності дії і процесуальності. Ця опозиція, яка походить від латини, може бути визначена як типологічна риса романських мов, тому що не знаходить точної відповідності за межами романської групи, зокрема в германських мовах. В англійській та німецькій мовах такого протиставлення немає, тому що немає форм із аналогічними значеннями. В українській мові дане протиставлення висловлюється категорією виду. Наприклад: фр. *Je l’ai vu plusieurs fois* ‘*Я* бачив його кілька разів’ [2, с. 151] і т. п.

© І. С. Кірковська, 2015